

Remissvar

diarienummer Ku2022/01357

KulturdepartementetKu.remissvar@regeringskansliet.se**BLF:s yttrande över SOU 2022:44 Kreativa Sverige!**

BLF_Fotograferna – tidigare Bildleverantörernas Förening – har inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet Kreativa Sverige, SOU 2022:44.

Om BLF_Fotograferna

BLF_Fotograferna, nedan BLF, är en yrkes- och branschorganisation för den som arbetar professionellt med bild, film eller video med ett redaktionellt inslag. Vi har funnits sedan 1950 och genom vårt servicebolag BLF Bildhantering AB erbjuder vi branschservice till fotografer, filmare, videoproducenter, bildbyråer, bildköpare, nyhetsgrafiker, museer, organisationer och jurister inom upphovsrätt. Vi bevakar upphovsrätten och ger årligen ut guider med rekommendationer kring prissättning, leveransvillkor och praktisk upphovsrätt.

BLF är medlem i Bildupphovsrätt och Bonus Copyright Access och är en fristående del av Journalistförbundet. BLF Bildhantering är styrelsemedlem och delägare i Coordination of European Picture Agencies Press Stock Heritage, CEPIC, en internationell organisation för bildbyråer och bildföretag med 600 medlemmar från 20 länder. BLF:s representant Lars Modie är vice ordförande i CEPIC.

Omfång

BLF lämnar synpunkter som främst berör våra medlemmar och andra upphovspersoner som verkar inom fotografi och rörlig bild. I övrigt hänvisar vi till de svar som Journalistförbundet och KLYS lämnar.

Sammanfattning

BLF ställer sig bakom en övergripande strategi av typen som utredningen föreslår för de kulturella och kreativa branscherna i Sverige. Utredningen föreslår en tidsperiod på 10 år för strategin men vi ser gärna att man redan efter fem år gör en kontroll för att se om strategin fungerar och efterlevs. Givet att det är en ”snabbutredning” har utredaren och övriga medarbetare gjort ett gediget arbete. Särskilt trevligt är att utredningen formulerat sig på ett tillgängligt sätt

även om mycket av det som tas upp är invecklat och inte sällan innehåller frågorna flera skikt.

Samtidigt går det inte att komma ifrån att ytterligare tid hade varit till utredningens fördel. Att kommunerna i princip lämnats utanför är olyckligt. Liksom att utredningen missat eller inte hunnit att belysa egenanställningsföretagen som är en starkt växande bransch i det kreativa Sverige. Och avslutningsvis tycker vi att avgränsningarna från regeringen att inte ta upp skattefrågor eller författningsförändringar i utredningen är till en uppenbar nackdel för de kulturella och kreativa branscherna och för samhället i stort.

Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

Utredningen har förtjänstfullt analyserat att det tvärpolitiska samarbetet mellan statens olika funktioner inte fungerar tillfredsställande och föreslår därför att en interdepartemental grupp tillskapas för att koordinera och utveckla arbetet på övergripande nivå och där ansvaret för arbetet växlar mellan två departement. Vi tror tyvärr inte på den idén och avstyrker därmed förslaget. Strukturproblemen är så pass omfattande och cementerade i nuvarande ordning att vi inte tror att en sådan gruppering skulle bli framgångsrik även om den bemannas med skickliga personer med bästa uppsåt.

Om staten verkligen vill att vi ska få till samverkan och synergier som kan ge de kulturella och kreativa branscherna det stöd, utveckling och förutsättningar som behövs tror vi att något mer radikalt måste till. Vi föreslår i stället att ett samverkansdepartement skapas. Utredningen tar själv upp att många av de aktuella frågorna berör en mängd statliga aktörer och departement och varje departement har sin infallsvinkel och uppgift för att hantera sitt stuprör på bästa sätt. Det är inte alltid till gagn för samhällets utveckling.

Ett samverkansdepartement skulle kunna ha som uppgift att se till att frågor analyseras både lodrätt och vertikalt och att staten alltid säkerställer att en sådan analys görs när det är frågor som är tvärpolitiska och givetvis inte bara kopplat till de kulturella och kreativa näringarna. På ett sådant departement skulle även ett internt utbildnings- och statistikansvar kunna finnas liksom en uppgift att främja forskning. Men departementet skulle också vara ansvarig för att regionerna och kommunerna får det stöd och den kunskap de behöver i förhållande till staten och de uppgifter man har att hantera som region och kommun. Vad gäller immaterialrätt och särskilt vad gäller upphovsrätten är kunskapen om och förståelsen för den inte på den nivå den skulle behöva vara inom statsförvaltningen eller samhället i stort.

Ett exempel är arbetsplatslicensen. Bonus Copyright Access är den organisation som hanterar och tecknar arbetsplatslicensen i Sverige. När organisationen

kontaktar svenska myndigheter som inte har tecknat någon licens möts Bonus av både skepsis och oförstånd. Under 2022 kontaktade Bonus 99 myndigheter per mejl och pratade också med 76 av dem. Det gav ett (1) avtal! Det är uppenbart att inte många myndigheter vet att upphovsrättslagen gäller även på en statlig arbetsplats och att man ska ha en licens om man kopierar upphovsrättskyddat material.

Vad gäller den statistik som finns är den som utredningen tar upp långt ifrån heltäckande. Om staten får till en bättre struktur för statistik kan det gagna både budgetarbete, skatteintäkter och som kontrollpunkt; får vi ut det vi vill ha genom statliga och regionala satsningar? Här skulle självfallet statistiken kunna användas bortom det som den här utredningen haft som uppgift att belysa. Dessutom skulle en utvecklad statistikfunktion vara till gagn för bransch- och yrkesorganisationerna liksom andra med att uppgift att främja kulturen och givetvis även för regioner och kommuner.

Med bättre statistik skulle fler kunna nås, involveras och utbildas. Självfallet står vi bakom utredningens förslag att årligen publicera arbetet i databas online och i analysrapporter. Det skulle alla tjäna på och föra landet framåt. Eller som utredningen uttrycker det på sidan 45, ”*Detta behöver lösas - Tydligare samordning och synergier inom staten*“.

Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd

Vi har redan tagit upp att de statliga aktörerna är i behov av utbildning inom särskilt upphovsrätt men utbildningsbehovet är betydligt större än så. För att staten ska kunna fullgöra sitt uppdrag och tjäna medborgarna optimalt och därmed utveckla samhället och Sverige som nation måste kunskapsnivån om företagande öka generellt bland de statliga aktörerna och samhället i stort. Det här gäller bland annat företagsformer och hur dessa fungerar eller inte fungerar mot det sociala skyddsnätet. Vad gäller socialförsäkringsfrågorna hänvisar vi också till KLYS svar.

Utredningen har lagt ned mycket tid på att samla olika kategorier av företag men det är lite svårt att förstå vad syftet med det är särskilt som exempelvis inte egenanställningsföretagarna nämns mer än som två hänvisningar. Det fanns 2017 över 44 000 personer som arbetade som den typen av företagare men som av staten räknas som anställda. De här personerna hamnar helt utanför skyddssystemen vilket BLF lyfte när statens stöd under pandemin var ute på remiss. Vi har inte många medlemmar som valt den arbetsformen men bland de oorganiserade fotograferna är det inte ovanligt. Tyvärr verkar den här gruppen fortfarande var styvmoderligt behandlad av staten. Det är olyckligt då det är en växande grupp och något som borde ha uppmärksammas i utredningen.

Varför någon väljer den formen av företagande kan förstås diskuteras. Att ge bort någonstans mellan 5 och 10 procent av det man offererat för att någon annan ska sköta om faktureringen och betala ut en lön kan tyckas märkligt. Särskilt om man är framgångsrik. Då blir det dyrt. Men det är uppenbarligen så att många tycker att tidsvinst och den administrativa lättningen är väl värd sitt pris. Löser inte staten skyddsnetet för egenföretagare riskerar Sverige att förlora många lovande företagare/entreprenörer som är i sin linda men som ger upp när inte staten inte förmår att hantera och erbjuda en basal uppgift som ett fungerande skyddsnet.

Sammantaget är det av största vikt att staten behandlar alla godkända företagsformer på samma sätt och att det sociala trygghetsnätet inte diskvalificerar någon oavsett (godkänd) företagsform. Hur detta ska finansieras är förstås en helt annan fråga men kan rimligtvis inte vara ett hinder över tid.

Vad gäller det framtida utbildningsbehovet tror vi att det skulle vara fördelaktigt för samhället i stort att få in företagande och immaterialrätt som utbildningsinnehåll redan i grundskolan från högstadiet. Det kommer eleverna att uppskatta då de lever i en digital tid där detta är grundläggande men kanske också främmande. En tidig satsning på utbildning i företagande och immaterialrätt kommer att vara bra ur ett individperspektiv för kommande yrkesval och för att stärka nationen i en internationell jämförelse som ett innovations- och kunskapsland.

Men att det behövs även en rejäl satsning på utbildning i nutid för existerande marknad går inte att skriva bort. Det är uppenbart att många yrkesverksamma i vår bransch – särskilt den som är oorganiserad – behöver lära sig mer om företagande, prissättning och praktisk upphovsrätt. Exakt detsamma gäller för beställarsidan som dessutom måste förbereda sig för hur den upphovsrättsliga nya lagstiftningen kan påverka avtal, priser och till och med affärsmodeller från den 1 januari 2023.

I återstartsutredningen föreslås 5 miljoner till att upphovsrättsorganisationer och yrkesförbund och branschföreträdare inom kulturella och kreativa näringar ska kunna beviljas statliga medel i syfte att utvidga och stärka den egna kunskapsuppbyggnaden och rådgivningen när det gäller upphovsrätt. Utredningen stöder förslaget vilket även vi gör även om fem miljoner låter som en skärva i sammanhanget. Här kan staten, samhället och marknaden i stort få mycket mer tillbaka vid en mer omfattande ekonomisk satsning.

Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad

Upphovsrätten är för våra medlemmar och branschen i stort den enskilt viktigaste frågan i utredningen. Vi delar utredningens uppfattning om att *”ett starkt immaterialrättsligt skydd är en viktig förutsättning för att kulturella och kreativa företag fortsatt ska vara del i en kunskapsekonomi i framkant, där skapande, innovation och digitalisering uppmuntras och omsätts i konkurrenskraft och tillväxt.”* Men tyvärr har vi en upphovsrättslag som är från 1960 och som vilar på förarbeten från 1950-talet. Det gör att skrivningarna har ett analogt tankesätt och inte är teknikneutralt på det sätt som skulle behövas då så mycket av användningen sker på internet. Dessutom utvecklas tekniken, vilket utredningen tar upp, och det är oklart hur värdeskapandet kommer att se ut framåt.

Fotografi togs inte upp i upphovsrättslagen förrän 1994 och har än idag svårt att få samma skydd som annat skapande. Förmodligen är uppdelningen i fotografiska bilder och fotografiska till nackdel för synen på fotografi i rättsliga sammanhang där ersättningar vid intrång ofta är låga. Glädjande nog kom det i somras en dom i Patent- och marknadsöverdomstolen (PMT 13244-21) som gick i en annan riktning. En filmare fick ersättningen höjd från 30 000 kr i tingsrätten till 252 000 i hovrätten kr för ett intrång i två äldre dokumentärfilmer.

Men under implementeringen av det nya upphovsrättsdirektivet – DSM – som blir svensk lag den 1 januari 2023 har Sverige valt en lösning som i vissa stycken går emot det bästa för upphovspersonerna trots att hela syftet med EU-direktivet var att just att förstärka positionen för skaparna. Vad som är skälig ersättning och hur upphovspersonerna ska få ut information från sina uppdragsgivare blir förmodligen frågor som kommer att prövas i svensk domstol och i slutändan av EU-domstolen. Och förhoppningsvis tar staten ett omfång vad gäller en oavvislig ersättningsrätt. Bildorganisationerna lämnade ett gemensamt remissvar över betänkandet SOU 2022:23 där vi starkt ifrågasatte omfånget på utredningen men även dess slutsatser.

Det pågår just nu en utredning (Dir. 2022:125) som ska se över vissa frågor om upphovsrätt. Det är främst inskränkningarna som ska ses över. Här har bildsidan genom Bildupphovsrätt fått med en expert i utredningen vilket vi ser mycket positivt på. Det är viktigt att de inskränkningar som ska finnas framåt är anpassade till den digitala verkligheten men det är också viktigt att inse att en inskränkning innebär en skada för upphovspersonen och att det därmed alltid borde utgå ersättning i någon form vid användning av bilder med hänvisning till en inskränkning.

Det är också viktigt att upphovspersonen alltid namnges när det inte är tekniskt omöjligt. Idag har vi en gammal skrivning om god sed i upphovsrättslagen som inte längre fungerar. Idag tolkar många det som att god sed innebär att man inte behöver namnge upphovspersonen vid digital användning. Skulle vi få till namngivelsen skulle respekten för exempelvis fotografi öka, antalet herrelösa verk skulle med tiden minska och fler bilder skulle kunna användas och ge utkomst för den som tagit bilden. Dessutom skulle vi bättre leva upp mot GDPR.

Sammantaget behöver upphovsrättslagen ses över och få en tydligare och bättre utformning som därtill är teknikneutral. Men vi behöver också kraftsamla kring utbildning om upphovsrätt för att stärka samhället som helhet. Ett exempel är artikel 17 i DSM-direktivet. Där har det framställts som att artikeln är ett hot mot yttrandefriheten när det i själva verket är så att vi kan få en ökad användning av upphovsrättskyddat material. Kvalitativa bilder, filmer och texter kan delas för underhållning, förkovring och för samhällets utveckling om plattformarna väljer att teckna avtal om det.

Export, internationalisering och värdeskapande utomlands

Här delar vi utredningens tankar och stödjer dess målsättningar. Ett exempel på när internationellt samarbete inte alltid främjar företagandet är bildbyråmarknaden. Längre fanns det många både inhemska och utländska bildbyråer som var framgångsrika. Men när fler började konkurrera med lågprisbilder (royaltyfria bilder) så fick det i princip hela marknaden att implodera. Det påverkade till slut även prissättningen på det som inte är royaltyfritt och som säljs i flera led. Ersättningen till fotografen blev i slutändan ofta förvånansvärt låg. Idag finns de riktigt stora företagen kvar och har då åtskilliga miljoner bilder till försäljning. Men samtidigt finns det sannolikt en marknad både inhemskt och internationellt för den som vågar nischa sig och kan sälja på kvalitet och unicitet och som kan prissätta sina bilder och filmer utifrån det. Men då kan inte bilden betraktas vara en bulkvara.

Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla

Här har vi redan tagit upp en del viktiga saker under de övriga strategipunkterna men vi delar också utredningens tankar stödjer dess målsättningar. Vi hänvisar också till de svar som Journalistförbundet och Klys lämnar.

Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom)

Även i denna del står vi bakom utredningens tankar och stödjer dess målsättningar. Vi kan lägga till att det skulle vara bra om det fanns lokaler som även vi yrkes- och branschorganisationer skulle kunna låna eller hyra hos regionerna eller kommunerna. En återkommande kritik mot oss som

branschorganisation är att vi är för storstadsfixerade. Och den kritiken är befogad. Visste vi att det fanns lokaler att tillgå skulle vi kunna ordna fler möten och utbildningar runt om i landet till gagn för fler inom de kulturella och kreativa branscherna.

Stockholm den 20 december 2022.

Putte Salminen, ordförande

BLF_Fotograferna / BLF Bildhantering AB
Box 1116
111 81 Stockholm
Tfn: 08-555 963 10
Mejl: info@blf.se
www.blf.se